

Orde op zaken

Met de Verenigde Staten als trekpaard, is het internationale conjunctuurherstel nu definitief doorgebroken. Volgens de jongste ramingen van de OECD in de pas verschenen *Economic outlook 1*), groeit de Amerikaanse economie in de eerste helft van dit jaar met 6½%, de Japanse met 5% en de Europese met een schrale 2¼%. De vraag is op dit moment dan ook niet meer waar de internationale opleving blijft, maar hoe krachtig en langdurig het herstel zal zijn. Volgens de OECD zal het tempo van de economische groei met name in de VS in de tweede helft van dit jaar aanzienlijk afzakken en vertraagt ook de groei in Japan, maar hoeft dat nog niet te betekenen dat de volgende recessie al weer voor de deur staat. In elk geval tot 1986 wordt nog een voortgezette economische groei van rond de 2½% per jaar voor de lidstaten als totaliteit verwacht. Wat er daarna zal gebeuren hangt af van een hele reeks factoren waarover nog weinig met zekerheid valt te zeggen: zal men de inflatie voldoende onder de duim weten te houden, kunnen de huidige budgettaire onevenwichtigheden worden verminderd, hoe ontwikkelen het Amerikaanse begrotingstekort, de dollarkoers en de reële rente zich, loopt de internationale schuldenproblematiek niet uit de hand en wat zijn de effecten van de nieuwe technische ontwikkelingen en de verschuivingen in de internationale arbeidsverdeling op de economische groei?

Het spreekt vanzelf dat deze internationale factoren ook doorslaggevend zullen zijn voor het conjunctuurverloop in ons land. Globaal kan er van uit worden gegaan, dat in een kleine, open economie als de Nederlandse, de conjunctuurbeweging voor tweederde door internationale factoren wordt bepaald en voor één derde door binnenlandse omstandigheden. Volgens de OECD zal de groei van het bruto nationaal produkt in ons land in 1984 en 1985 niet meer dan 1½% bedragen en blijft het herstel hier dus bij de internationale trend achter, maar het ziet er naar uit dat de ramingen van de OECD wat aan de pessimistische kant zijn. De ontwikkelingen tot nu toe wijzen eerder op een groei die in de buurt van de 2 à 2½ van het bruto nationaal produkt zal uitkomen, d. w. z. ongeveer op het niveau dat als gemiddelde voor de gehele Europese Gemeenschap geldt.

De grote vraag is of deze groeicijfers voldoende zijn om in de nationale economie orde op zaken te stellen, voordat we over een paar jaar misschien weer door een nieuwe recessie worden overvallen. Als we er van uitgaan dat de gemiddelde lengte van een conjuncturele opleving in ons land acht kwartalen is, zou ons tot 1986 de tijd gegund zijn om de nodige aanpassingen tot stand te brengen. Tegen die tijd moet het financieringstekort een flink stuk zijn gedaald zodat er weer een conjunctuurbeleid kan worden gevoerd in plaats van dat we met de rug tegen de muur staan zoals in de afgelopen jaren het geval was. Dan moet ook het weerstandsvermogen van bedrijven voldoende zijn versterkt zodat er niet bij het eerste zuchtje tegenwind een nieuwe golf faillissementen over ons heen komt. Verder moeten er vorderingen zijn gemaakt met het verminderen van de structurele werkloosheid, zodat het aantal werkzoekenden niet onmiddellijk ver boven het miljoen uitstijgt. Ook moet het sociale-zekerheidsstelsel zodanig zijn gewijzigd dat het niet nodig is vanwege de grote toevloed van uitkeringsgerechtigden telkens tot een verlaging van het niveau van de uitkeringen over te gaan. En ten slotte moet de economie voldoende dynamisch en flexibel zijn om op de veranderingen op het gebied van nieuwe technologieën en verschuivingen in internationale markten te kunnen inspelen. De opgaande conjunctuur is de fase waarin deze verbeteringen in de economie tot stand moeten worden gebracht. Dan bruist het en borrelt het en valt er wat te beleven. In de recessie trekt ieder zich terug op zijn eigen steek en lijkt het wel alsof elke economische en sociale verandering tien keer zoveel moeite kost.

Wat het verminderen van het *financieringstekort* betreft, loopt het kabinet iets achter bij het tijdschema dat in het regeerakkoord is vastgelegd. Het ziet er niet naar uit dat de beoogde doelstelling van 7% in 1986 volledig wordt gehaald. De belangrijkste reden is dat de werkloosheid niet afneemt, waardoor de conjuncturele daling van het tekort beperkt blijft. Volgens de Commissie van Economische Deskundigen in haar pas verschenen *Rapport conjunctuurbeleid in de jaren tachtig 2*) zal het tekort in 1984 en 1985 een duidelijke vermindering te zien moeten

geven, opdat we in 1986 en 1987 wat minder klem zitten met de overheidsfinanciën en er een minder defensief bestedingsbeleid kan worden gevoerd als de conjuncturele ontwikkeling dat vereist. Dit vergt echter dat het strenge bezuinigingsbeleid wordt voortgezet, ook nu de economie wat verbetert. Zelfs met het huidige ombuigingstempo van bijna f. 10 mrd. per jaar zal de speelruimte in de overheidsfinanciën over enkele jaren nog maar heel beperkt zijn.

Met de *winstgevendheid* van het bedrijfsleven lijkt het sneller de goede kant op te gaan. Niet alleen de grote multinationals hebben spectaculaire winststijgingen gemeld, ook tal van kleinere binnenlandse bedrijven boeken veel betere resultaten. Van groot belang is ook dat overal saneringen en herschikkingen van mensen en middelen hebben plaatsgevonden, waardoor de structuur van veel ondernemingen is verbeterd. Als het conjuncturele herstel nu even wil doorzetten, kan het resultaat zijn dat het bedrijfsleven veel krachtiger uit de recessie te voorschijn komt dan het er in is gegaan. Onder deze omstandigheden lijkt er weinig noodzaak te zijn om nu duur overheidsgeld, dat het financieringstekort vergroot, in de vorm van lastenverlichtingen naar het bedrijfsleven te sluizen. Ook de Commissie van Economische Deskundigen pleit voor een verschuiving van de lastenverlichting naar een tijdstip waarop dit vanuit een oogpunt van conjunctuurbeleid veel beter te rechtvaardigen is. Als de lastenverlichting voor het bedrijfsleven echter toch door moet gaan onder het motto „beloofd is beloofd”, dan is er veel voor te zeggen het in een verlaging van de werkgeverspremies te zoeken, om op die manier het verschil tussen de bruto arbeidskosten en het netto loon wat te verkleinen en de inschakeling van arbeid te bevorderen.

Met de *werkloosheid* is het nog treurig gesteld. Men wringt zich bij de maandelijks presentatie in de gekste bochten om het anders te doen voorkomen, maar de cijfer tonen aan dat het aantal werklozen nog steeds stijgt. Ook in sectoren waar het duidelijk beter gaat, zijn werkgevers nog zeer terughoudend met het in dienst nemen van nieuwe mensen. Gezien de onoverwinnelijke economische en sociale gevolgen van de torenhoge werkloosheid zullen werkgevers, werknemers en overheid alles in het werk moeten stellen om ook op dit front resultaten te boeken. Een lichtpuntje in het duister was de totstandkoming onlangs van het jeugdwerkplan voor de industrie, dat beoogt ca. 90.000 jongeren extra in het arbeidsproces in te schakelen. Ook al dient men te beseffen dat achter de z.g. leerlingplaatsen en groeibanen vaak gewone arbeidsplaatsen schuilgaan, die nu op zeer goedkope wijze worden bezet, dan moet dat misschien maar voor lief worden genomen, omdat het *feit dat* er gewerkt wordt, bij de huidige omvang van de jeugdwerkloosheid belangrijker is dan het *loon waartegen* dat gebeurt. Het is dan ook te hopen dat de Stichting van de Arbeid en het kabinet zich minder terughoudend gaan opstellen en een „follow up” aan het plan gegeven waardoor het een nationale dimensie zou krijgen.

Wat betreft de stelselherziening van de sociale zekerheid liggen de standpunten van werkgevers, werknemers en kabinet mijlenver uit elkaar. Te midden van alle varianten die de ronde doen, dreigt uit het oog te worden verloren waar het om gaat: het creëren van een nieuw sociale-zekerheidsstelsel, dat betaalbaar is ook als de conjunctuur tegenzit. Zoals bij het huidige stelsel is gebleken, kan een te royaal opgezet systeem in tijden van ernstige recessie zowel voor werkenden als voor uitkeringsontvangers alleen maar steeds grotere onzekerheden gaan creëren in plaats van de beoogde zekerheid te bieden. Bij de vormgeving van het nieuwe stelsel zal er dan ook moeten worden gekozen voor een systeem dat overeind kan worden gehouden in tijden van tegenwoord. Dit betekent dat aan een verlaging van het uitkeringsniveau in de richting van het peil dat ook in omringende landen geldt, niet is te ontkomen en tevens dat meer prikkels moeten worden ingebouwd waardoor er in tijden van conjuncturele opleving ook een *uitstroom* uit het stelsel kan ontstaan zodat het sociale-zekerheidssysteem meer een zelfregulerend karakter krijgt 3).

(vervolg op blz. 597)